

Sebastian Cavazza, Lena Hribar

Eva Mahkovic

GOD BY PROXY

God je bog (Bog).

Proxy je zastopnik, nadomestek, recimo.

Mogoče je ta izraz poljuben, neustrezen in trapast (ker je *proxy* postopek za doseg božjega seveda lahko vsaka religija, *proxy* boga pa skoraj kar koli, kar človeku za trenutek nudi Pomen), meni pa je v poskusu definicije izrazite posrednosti – prek katere se Viripajevi liki poskušajo prebiti do nekakšnega smisla – ljub in ga nisem mogla (niti hotela) izpustiti.

V Stari zavezi preroka Jeremijo Judje, ki so po zavzetju Jeruzalema s strani babilonskega okupatorja Nebukadnezarja tik pred begom v Egipt (to se dogaja precej časa po eksodusu, se pravi odhodu Judov iz suženjstva v Egiptu), prosijo, naj Jeremija moli k Bogu za preostanek njihovega ljudstva: »Naj pride naša prošnja predte in moli za nas h Gospodu, svojemu Bogu, za ves ta ostanek! Saj nas je ostalo le malo od mnogih, kakor nas sam vidiš« (1 Jeremija 42, 2). Jeremija jim na to odgovori: »Slišal sem. Glejte, molil bom po vaših besedah h Gospodu, vašemu Bogu, in vse, kar vam bo Gospod odgovoril, vam bom sporočil; ničesar vam ne bom prikrič« (1 Jeremija 42, 3). Judje Jeremijo izberejo za svojega zastopnika pri Bogu. Kasneje Bog po Jeremiji Judom sporoči, da bodo dobili vse, na kar upajo v Egiptu, če ostanejo v Judeji: obratno pa jih bo vse, česar se bojijo pod Babilonci (suženjstvo, opustošenje dežele, smrt, genocid), doletelo, če odidejo v Egipt. Judom božji odgovor ni všeč (v Egipt so se praktično že odpravili, želeli so si odgovora, ki bi jim odhod omogočal): Jeremiji ne verjamejo,

obtožijo ga, da jim laže z namenom, da bi jih uničil – da bi jih v Judeji pogнал v babilonsko smrt. Kljub vsemu odidejo v Egipt. (Pozabijo celo na to, da se po eksodusu v Egipt kot nacija generalno ne bi smeli več vračati.) Ker so svojega zastopnika nagovorili, naj moli k »svojemu Bogu«, on pa jim je odvrnil, da bo molil »po vaših besedah k vašemu Bogu«, tako med sporočevalcem in naslovnikom že v nagovoru obstaja distanca. Judje nasveta od boga (Boga), ki je samo Njegov (Jeremijev), nočejo zaupati in mu (če ne bo ugoden) tudi ne bodo zaupali! Sveto pismo z nadaljnjo nesrečo Judov namiguje na nevarnost klicanja Boga *by proxy*, prek zastopnika.

V *Pijanih* je Bog seveda neznan, nedosegljiv ali celo povsem nereflektiran. Boga, ki naj nadomešča smisel, sodobni ljudje iščejo hektično in brez pravega (treznega!) zavedanja, da bi kaj potrebovali. *Proxies*, preroki in zastopniki, sredstva, prek katerih se Viripajevi liki poskušajo dotakniti božjega, ali pa tisto, kar božansko že predstavlja, so povsod, tako se vsaj zdi. Ker Viripajev v svojih besedilih boga išče prek krščanskega Boga, so *proxies* na primer netočne aluzije na Sveto pismo, slučajno nekoč slišane in prosto preinterpretirane besedne zveze, klišeji in vodila iz ust ljudi, ki Biblije ne berejo (*gospod kozmos*), ljudi, ki najbrž ne pripadajo nobeni religiji, zelo današnjih ljudi (*Kdo bo odprl vrata ženski, kadar stoji pred vrati?*). Božje teorije Viripajevih likov so približne, nebogljene, v najboljšem primeru nekaj, kar bi spadalo na otroški verouk (*Bog je ljubezen, vse je ljubezen*), v najslabšem pa samo zelo *freestyle* interpretacija krščanskih nauk. Z besedami, ki na Sveto pismo (kot ga imamo vsi na Zahodu nekje v kolektivni zavesti) sicer spominjajo, v resnici pa niso zares od tam, so *Pijani* kar posejani. Podobno kot *proxy* boga (Boga) ali smisla služijo citati iz iranskega filma, ta način klicanja boga (Boga) je zelo sodoben: globlji pomen se išče v filmu z dolgimi kadri, z napol abstraktno vsebino, ki je dovolj tuja in eksotična, da v njej vidimo več, film, ki se zdi dovolj *umetnost*, da lahko služi kot nadomestek za *božje* (in sicer tako različnim slojem, kot sta kurba in direktor filmskega festivala). *Vem, kaj je res in kaj ni res*, pravi prostitutka Rosa. Od kod? *Gledam filme*. *Proxy* je Gabrielov brat, ki najbrž ne obstaja, ampak zato v misli, ki ljubezen po novozavezo vidi v vseh človeških stvareh, nima nič manj prav. Čeprav se za bratovimi besedami verjetno skriva resnični Gabriel (ali pa vsaj pijani Gabriel), je po formi Gabriel samo bratov zastopnik, njegov prerok. Najpomembnejši *proxy* v *Pijanih* je samo izhodiščno stanje pijanosti, brez katere liki (najbrž) ne bi nikoli izrekli (niti mislili) nič od tega, kar govorijo. Lik, ki jih Viripajev postavi drug ob drugega kot majhno občestvo (stari in mladi, vendar večinoma srednji/višji sloj, kulturniki in menedžerji), iščejo svojega boga, svoj smisel, svojo resnico, *by proxy*, posredno. Judom pred odhodom v Egipt se distanca ob nagovoru boga (Boga) ni obnesla. Božjega odgovora niso razumeli.

Po drugi strani nekaj (na primer molitev), ki se zgodi *by proxy*, ne izraža manjše nuje. Ko se je bodoča francoska kraljica, bodoča obglavljenka in prva MTV punca v zgodovini Marija Antoaneta 19. aprila 1770 pri svojih štirinajstih letih v dunajski Augustinerkirche v *proxy wedding ceremony* poročila s svojim bratom, nadvojvodo Ferdinandom, ki je zaradi prostorske oddaljenosti nadomeščal pravega ženina, bodočega francoskega kralja Ludvika XVI., ni bil zakon zaradi odsotnosti pravega protagonista od trenutka sklenitve nič manj veljaven. (Odrekli se niso niti

razkošnemu praznovanju.) Poroka *by proxy* je v bistvu že veljavna poroka in iskanje boga (Boga) *by proxy* ne izkazuje nič manj pristne potrebe.

Viripajevi pijani imajo za iskanje svojega Boga na voljo samo eno noč. Z artikulacijo tega, kar čutijo, da bi moralo biti izrečeno, z artikulacijo kakršne koli notranje boleče točke, imajo težave. Prvo dejanje se prelomi v drugo, ko Gabriel v najbolj banalnem, od tradicionalne predstave božjega oddaljenem kontekstu (fantovščini) zasliši božji Šepet, ki ga drug za drugim brez logične razlage (#pijanost) začutijo tudi drugi prisotni. V drugem dejanju se malo Viripajevo občestvo med seboj bolj neposredno sooči (drugo dejanje se dogaja na ulici, prostoru srečanja, in ponoči, v času, ko se lahko zgodi neverjetno), drug v drugega trčijo ljudje, ki se v vsakdanjem življenju mogoče ne bi niti srečali, kaj šele med seboj komunicirali.

Krščanska motivika in vokalbar nista nič novega. Viripajev že v svojem zgodnejšem besedilu *Kisik* dva izrazito sodobna lika Sašo in Sašo (rojena v sedemdesetih letih 20. stoletja), ki s seboj nosita vse asociacije in reference svojega obdobja in konteksta (platnena oblekica iz Amsterdama, pobarvani rdeči lasje, drag parfum, trava, ki jo kadimo ob vznožju nekega spomenika, žena, ki jo, *ker v njej ni in ne more biti kisika*, ubijemo s sekuro in zdaj spi pod snegom na zakotnem vrtu, pirožki, kuhani v vodki), postavlja nasproti tradicionalnim predstavnikom smisla in večnosti – nasproti tradicionalnemu krščanskemu (katoliškemu ali ortodoksnemu) Bogu (*Ne kopičite si zakladov na zemlji, kjer uničujejo molji in rja in kjer tatovi vlamljajo in kradejo*). Viripajevo pisanje je prepojeno z bogom (Bogom), čeprav v tem ni niti malo stvar religije. Njegov bog (Bog) je vedno samo opcija, predmet večnega spraševanja. Iskanje boga v pijanosti je iskanje *by proxy*, ki se ga človek že v samem trenutku napol odreka – kot so se Judje s *tvojim Bogom* odrekli odgovornosti do vere. Podnevi, ko imamo svoja pravila, z vsem tem, z bogom, z mrtvo mamo, z razpetostjo med dvema ženskama, z nasprotujoči si čustvi nimamo težav, v resnici dneva nič ni res!

Viripajev seznam dramskih oseb, ki so po eni strani označene z izrazito zahodnjaško sodobnimi poklici (menedžer reklamne agencije, bančnik, namestnik direktorja gradbenega podjetja), bi lahko, sploh ko vidimo kombinacije v prizorih, brali kot seznam likov iz neke biblične prilike. Vsaj približno: mlada punca, ki pade v blato, da lahko potem sprevidi (Marta), je daljna sorodnica slepe deklice, ki ji Jezus z blatom povrne vid. Prostitutka in njen »odrešenik« (Rosa in Mark) sta variacija na Marijo Magdaleno in Kristusa. Dve ženski, ki tekmujeta za naklonjenost moškega, ki *hodi po vodi* (Magda, Laura in Lorenz), sta odmev bibličnih sester Marije in Marte, od katerih se je ena za Jezusovo naklonjenost trudila konvencionalno, druga pa je prvi za hrptom spoznala, kako mu lahko pride blizu v resnici ... Med z banalnostjo konteksta obremenjenimi fanti na fantovščini je eden izrazit dvomljivec, drugi pa nosi celo ime božjega sla, nadangela Gabriela, in prav ta je tisti, prek katerega se ostalim v srcu oglasi božji šepet v srcu: spet biblična fraza (»In za potresom ogenj; a Gospod ni bil v ognju. Za ognjem glas rahlega šepeta« (1 Kr 19, 12)). Najbrž bi lahko našla še kaj, pa ne bi bilo povsem za lase privlečeno.

Skoraj ni druge opcije, kot da se po tem božjem šepetu, ki kot odrešitev, spoznanje obupa (oboje je, če govorimo prozaično prozo, seveda lahko samo pijanski sentiment) ali apokaliptični znak, človeštvo po Viripajevu loti iskanja smisla brez *proxyja*, neposredno, sami s seboj, v novi skupnosti. V drugem dejanju Viripajev svoje like, ki so se do tega trenutka srečevali v razmeroma varnih situacijah, situacijah, ki so jih vsaj vajeni, prežene na ulico, ven, v bahtinovski *prostor srečanja*, in seveda v noč. Iščača človeška skupnost v drugem dejanju, ki v posameznih monologih prihaja do momentalnih rešitev, do malih spoznanj, ki pa so vsa samo začasna, vsa samo interpretacija tega, kar bi morali dojeti. Na to nestalnost, začasnost, neulovljivost in relativnost vseh človeških rešitev Viripajev opozarja že v *Kisiku*: kaj je za lika Sašo in Sašo Kisik? Kisik je lahko marsikaj, zanj na primer *dekle z ognjeno rdečimi lasmi in tankimi prsti, ki nosi moško ime Saša*, a kar koli že je, ga je dovolj zgolj za en vdih, potem je treba ljudem svoj Kisik iskati kje drugje.

Če je prvo dejanje zaprto, klavstrofobično, zelo danes, iskanje boga (Boga) in smisla v njem pa zelo *by proxy*, je drugo prosto, to je Nova zaveza, ljudje, ki so se znašli sami s sabo (*Ljubite, bodite močni, spremenite sebe in svet okrog vas se bo spremenil, živite častno, kolikor morete*) in se morajo znajti drug z drugim. Če se vrnem k svojemu morda zasilnemu in nasilnemu vzporejanju s Svetim pismom, drugo dejanje celo po formi velikih monologov (Marta – *to je ljubezen*, Gustav – *ves ta usrani planet je planet ljubezni*, Laura – *svoboda je, da moje srce pripada ne meni*, Max – *izgubili smo kurčev stik*, Lorenz – *čas je, da začnemo ljubiti še koga drugega razen samega sebe*, Mark – *prišel je čas, ko moram vse vrniti*), ki z nekoliko različnih kontekstov vsi ugotavljajo približno isto, identificirajo iste manke in ponujajo sorodne rešitve (obrat drug k drugemu), spominja na Novo zavezo (in štiri interpretacije istih dogodkov štirih evangelistov).

When all your heroes get tired

I'll be something better yet. (Bleachers: All my heroes)

Dan, preden sem zaključila to besedilo, je pri triinosemdesetih naravne smrti (kako krivično! bi rekla z vsem zavedanjem konvencionalnosti tega) umrl Charles Manson. Charles Manson je bil množični morilec, ki so ga leta 1971 obsodili na smrt, vendar je leto kasneje Kalifornija opustila smrtno kazen, zato je umrl šele letos. Poleg tega, da je bil morda najbolj znan množični morilec vseh časov, je bil idejni vodja kulta, večjega od svojega časa, kvazihipi komune The Manson Family, katere člani in članice so namesto njega izvrševali najbolj okrutne poboje in se izživljali nad žrtvami, vse z namenom skorajšnje sprožitve za človeštvo očiščevalne apokaliptične vojne (Charles Manson je imel rad zadnjo in najbolj natripano svetopisemsko knjigo *Razodetja*). Njihov moto je bil »In love, you do no wrong«. Kot tudi »love is my judge«. Večkrat se je oklical za novega Kristusa, za novega Odrešenika (čeprav je potem tudi rekel, da ga je tako poimenoval svet). Kombinacija »ideologije« in brezkompromisnosti njegove norosti mu je prinesla večno slavo, postal je popikona, oboževani in osovraženi, absolutno prepoznavna in prelomna figura zahodne kulture 20. stoletja. Govoril je, da sta tako njegov pošastni kot božji status odsev stanja

sveta. Tudi z absolutnim (smrtjo) soočeni Mark se na koncu *Pijanih* okliče za Jezusa Kristusa, pred tem pa *zajebe* (s kakršnim koli nasiljem že si to interpretiram, vendar si interpretiram nasilje) prostitutko Roso, edini lik, ki si v *Pijanih* do tega trenutka ni vzela prostora za odpiranje duše in razgrinjanje svoje osebne, človeško majhne in uboge žalosti. S svojim poslednjim prizorom Viripajev skozi najbolj pesimističen, izkrivljen (in obenem resničen! Verjeten!) pogled na funkcioniranje sveta in človeške družbe še zadnjič združi dva biblična arhetipa: spokorjeno prostitutko in (samooklicanega, spornega) odrešenika. Odrešenik in kurba se srečata na prelomu v dan, ko mogoče nič od gledanega in doživetega ne bo več res, kaj šele važno.

Zdaj je torej skoraj že dan. Bo prinesel sicer slabo artikulirano, krhko, dvomečo, a vendarle povezano skupnost drugega dejanja? Individualno nadrobiljenost prvega? Ali nedvoumno védenje, z absolutnim soočeno prepričanje novega Odrešenika?

Mogoče pa sploh nič od tega. Kajti:

»Ne trudi se dojeti smisla teh prizorov.« (Omar Hajam)

In:

»No sense makes sense.« (Charles Manson)